

AKADÉMIAI KIADÓ

Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív (MEIM-H) validálása és pszichometriai jellemzői magyarországi roma mintán

Mentálhigiéné
és Pszichoszomatika

24 (2023) 1, 24–42

DOI:
10.1556/0406.2023.00005

© 2023, A Szerzők

SZABÓ Tünde^{1*} – SUSÁNSZKY Éva² – LUKÁCS J. Ágnes³
– DANIS Ildikó¹ – DÁVID Beáta¹

¹ Semmelweis Egyetem, Egészségügyi Közzolgálati Kar, Mentálhigiéné Intézet, Budapest, Magyarország

² Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar, Magatartástudományi Intézet, Budapest, Magyarország

³ Semmelweis Egyetem, Egészségtudományi Kar, Társadalomtudományi Tanszék, Budapest, Magyarország

Beérkezett: 2021. július 9.; elfogadva: 2022. augusztus 28.

EREDETI KÖZLEMÉNY

ABSZTRAKT

Elméleti háttér: A Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM) kérdőív az etnikai identitással kapcsolatos kutatások egyik leggyakrabban alkalmazott módszere. *Cél:* A tanulmányban bemutatjuk a MEIM 12 tételes változatának magyar fordítását (Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív, MEIM-H), valamint a kérdőív validálása során szerzett eredményeket, összefüggéseket és néhány pszichometriai jellemzőt. *Módszerek:* Az elemzéshez használt adatfelvételt 2019-ben 574 fős, nem-representatív hazai mintán a Kutatópont Kft. végezte. A megkérdezettek magukat roma nemzetiségűnek valló személyek, akik a három legnépesebb magyarországi roma/cigány csoporthoz tartoznak (romungro: 209, oláh: 194, beás: 171 fő). A kérdőívcsomagban a MEIM-H mellett a Reziliencia Skála (CD-RISC), a WHO Jól-lét Index (WBI), valamint az életminőség leírására és a minta demográfiai összetételére vonatkozó kérdések is szerepeltek. *Eredmények:* A MEIM-H faktorelemzése néhány módszertani kiegészítéssel igazolta ($\chi^2(48) = 203,748$; RMSEA = 0,076; NFI = 0,952; TLI = 0,948; CFI = 0,962) a kérdőív eredeti kétdimenziós szerkezetét. MEIM-H kérdőív belső konzisztenciája egydimenziós mérőeszközként kezelve kifogástalan volt (Cronbach- $\alpha = 0,92$). Hasonlóan magas megbízhatósági adatokat mutat a két alskála, az Identitáskeresés (Cronbach- $\alpha = 0,93$), és az Identitás megerősítés (Cronbach- $\alpha = 0,80$) is. A MEIM-H egydimenziós értéke mérsékelt erősséggel, pozitívan korrelált a CD-RISC-pontszámaival ($r_s = 0,49$; $p < 0,001$), de nem jelzett sem a WBI, sem az egészségi állapot itemeivel említésre méltó kapcsolatot. Ugyanakkor néhány szociodemográfiai tényező (iskolai végzettség, etnikai hovatartozás, lakóhely típusa és etnikai összetétele stb.) kategóriái között szignifikáns ($p < 0,05$) különbségeket találtunk a skálapontszámokban. *Következtetések:* Az eredmények alapján a MEIM kérdőív magyar változata (MEIM-H) érvényes és megbízható mérőeszköznek bizonyult a magyarországi romák körében.

KULCSSZAVAK

etnikai identitás, roma, Multigroup Ethnic Identity Measure, MEIM-H, faktorelemzés, validálás

The Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM): Psychometric properties and validation on a Hungarian Gypsy/Roma sample

ABSTRACT

Background: The Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM) is one of the most widely used instruments in the field of ethnic identity research. *Aim:* In this study, we present the Hungarian version of the short, 12-item-long MEIM, the results acquired throughout scale validation and some psychometric features. *Methods:* The data used for analysis were collected by Kutatópont Ltd. in 2019 in a non-representative Hungarian sample ($n = 574$). The respondents declared themselves to be of Roma origin, from the three most numerous Roma / Gypsy groups in Hungary: Romungro ($n = 209$), Olah ($n = 194$), and Beash ($n = 172$). In the questionnaire package, the MEIM-H, the Resilience Scale

* Levelező szerző:
Szabó Tünde,
Semmelweis Egyetem Egészségügyi
Közzolgálati Kar Mentálhigiéné
Intézet, 1428 Budapest, Pf. 2.
E-mail: szabo.tunde@public.
semmelweis-univ.hu

(CD-RISC), and the WHO Well-Being Index (WBI) were included with some sociodemographic and quality of life questions. *Results:* The confirmatory factor analysis on MEIM-H with some methodological supplements verified ($\chi^2(48) = 203.748$, RMSEA = 0.076, NFI = 0.952, TLI = 0.948, CFI = 0.962) the two-dimensional structure of the instrument. The instrument's internal consistency was high (Cronbach's alpha: 0.97). The two subscales, Identity affirmation subscale (Cronbach- $\alpha = 0.93$) and Identity exploration subscale (Cronbach- $\alpha = 0.80$), both showed high scale reliability. The MEIM-H scores correlated positively with CD-RISC items ($r_s = 0.49$, $p < 0.001$), however, no significant relation with either the items of WBI or that of health was found. The level of education, ethnic heterogeneity and the type of residence showed significant associations with the instrument. *Conclusion:* Based on the results, the Hungarian version of the Ethnic Identity Scale proved to be a valid and reliable instrument among the Hungarian Roma.

KEYWORDS

ethnic identity, roma, Multigroup Ethnic Identity Measure, MEIM-H, factor analysis, scale validation

1. BEVEZETÉS

A Phinney (1992) által megalkotott *Multigroup Ethnic Identity Measure* (MEIM) kérdőív az etnikai identitással kapcsolatos kutatások egyik leggyakrabban alkalmazott mérőeszköze. Az etnikai identitás mérésére tervezett kérdőív interdiszciplináris megközelítéssel vizsgálja a saját etnikumhoz való viszonyt és az azzal való azonosulás mértékét. A kezdetben egydimenziós (kognitív és fejlődési komponensű) mérőeszközt a kutatások során kiegészítették egy másik, az elkötelezettség (affektív komponens) dimenzióval.

A MEIM magyar nyelvre való fordítását és a kapcsolódó első adatfelvételt Szántó Zsuzsa és Susánszky Éva végezték a Budapesti Református Cigány Szakkollégium VEKOP-7.4.1-16-2016-00002 pályázatának keretében, 2019-ben. Ez az adatfelvétel a jelen tanulmányban bemutatott elemzés fontos előzménye volt. A pilot-felmérés eredményét Szántó és Susánszky (2019) a pályázat zárótanulmányában foglalták össze. A felmérés résztvevőinek száma 135 fő, ebből online kitöltő 125 volt, 10 fő pedig papír-ceruza kérdőívet töltött ki. E kutatás pályázati beszámolóján kívül hazai validáló publikáció a szerzők tudomása szerint nem jelent meg a mérőeszközzel. Ezt pótolja jelen tanulmányunk, építve a Szántó és Susánszky (2019) által bemutatott eredményekre.

Kutatásunk célja tehát az volt, hogy egy magyarországi roma mintán igazoljuk a MEIM 12 tételes változatának (Roberts és mtsai, 1999) alkalmazhatóságát. Vizsgálatunk a magas mintavételi elemszámnak ($n = 574$) köszönhetően és a Magyarországon korábban már adaptált skálák MEIM kérdőívvel való együttes felvétele miatt alkalmassá vált arra, hogy validálja és bevezesse e kérdőív széles körű használatát. Ez egyben a kutatás újdonságértékét is jelenti, mivel ezt a mérőeszközt még nem validálták közép-kelet-európai roma populációban.

Tanulmányunkban bemutatjuk a mérőeszköz használatát megalapozó elméleti keretet, ezt követően a kutatás módszertanát, a pszichometriai elemzés és a szociodemográfiai változokkal való összefüggés-vizsgálatok eredményeit, valamint az azok alapján levont következtetéseket.

2. ELMÉLETI ÁTTEKINTÉS

2.1. Etnikai identitás

Az etnikai identitás az egyén azonosulása egy etnikai csoporttal, önmagának egy adott etnikai csoport tagjaként való meghatározása. Az etnikai identitás az adott csoporttal kapcsolatos ismeretekből (a közös eredetben való hiedelem, fizikai hasonlóság, kulturális jellegzetességek, nyelv, vallás, történelmi események és mítoszok) fakad, és az egyén önazonosságát a csoporttal való érték- és érzelmi azonosulás is alakítja (Mayall, 2001; Tajfel & Turner, 1986). A csoporttagságként való definiálás megélése aktív tanulás és elköteleződés révén folyamatosan alakul az idő és a kontextus függvényében (Phinney & Ong, 2007).

Az etnikai identitás fontos jellemzője, hogy folyamatosan formálódik az egyén saját etnicitásának megismerésével (pl. történelem és hagyományok), és az etnicitással kapcsolatos tapasztalatok nyomán. Az egyén nem választhatja meg, hogy melyik etnikai csoportba szülessen, ugyanakkor a személyes választásnak is szerepe van abban, hogy milyen jelentéssel bír a számára egy adott etnikai csoporthoz való tartozása, illetve, hogy az etnikai hovatartozás mennyire fontos az önmeghatározása szempontjából (Brewer & Pickett, 2006; Ponterotto, Gretchen, Utsey, Stracuzzi & Saya, 2003).

2.2. Az etnikai identitás mérése

Az etnikai identitás sokdimenziós konstruktum, ezért vizsgálata egyetlen mérőeszközzel a maga teljes összetettségében nem lehetséges. Az etnikai identitás mérésének irányzatai két elméleti megközelítés mentén alakultak ki. Az egyik csoportba Tajfel & Turner (1986) szociális identitás elméletéhez kapcsolódóan azok a megközelítések tartoznak, amelyek az etnikai/kisebbségi identitást multidimenzionálisnak értelmezik, azaz különböző komponensek összességének tekintik, és ennek a struktúrájának a felderítésére törekednek. Az egyes modellek eltérő dimenziókat tartanak fontosnak, így az egyes mérőeszközök kialakításánál más-más szem-

pontokra helyezték a hangsúlyt. Thompson-Sanders (1995) az 1990-es évek első felében dolgozta ki a *Multidimensional Racial Identification Scale Revise* (MRIS-R) elnevezésű, 30 itemből álló kérdőívét, amely az identitásmodelljükben meghatározott négy – fizikai, kulturális, szociálpolitikai és pszichológiai – dimenziót méri. A Sellers és munkatársai által kialakított *Multidimensional Model of Racial Identity* (MMRI; Sellers, Smith, Shelton, Rowley, & Chavous, 1998), valamint *Multidimensional Inventory of Black Identity* (MIBI; Sellers, Rowley, Chavous, Shelton, & Smith, 1997) skálák más dimenziókra helyezik a hangsúlyt. Azt mérik, hogy mennyire foglal el központi helyet az egyén identitásában az etnikai hovatartozása, mennyire határozza meg a mindennapjait (ezt a komponenst az MIBI-ből már kihagyták), illetve, hogy milyen ideológiákat, attitűdöket társít a kisebbségi kérdéshez az egyén, és végül, hogy hogyan ítéli meg saját kisebbségi csoportját. Ezek a megközelítések nem helyeznek hangsúlyt a kisebbségi identitás esetleges változásaira, és nem fogalmazzák meg azt sem, hogy mely identitástípust tartják ideálisnak. Mindegyik mérőeszköz állításokat tartalmaz, amelyeket a kérdőív kitöltőjének egy előre megadott, Likert-típusú skálán kell értékelnie, hogy mennyire tartja igaznak saját magára nézve. Az egyes állítások megfogalmazásában jellemzően fókuszcsoporthoz beszélgések segítettek, de a különböző skálák a már meglévő mérőeszközök eszközkészletét is hasznosították, így ezek részlegesen fedik egymást.

A másik csoportot azok a modellek alkotják, amelyek Erikson (1968) nyomán az etnikai/kisebbségi identitás fejlődésére fókuszálnak, a folyamat végén egy egészségesnek tartott pozitív identitás megszilárdulásával. A fejlődés során az egyén különböző stádiumokon megy keresztül, amely stádiumok száma és elnevezése modellenként különböző. Cross (1971) „Nigrescence” elmélete volt az első, amely a pozitív, egészséges kisebbségi identitás elérését modellezte. Ezen az elméleti alapvetésen jött létre a *The Developmental Inventory of Black Consciousness* (DIB-C; Milliones, 1980), és Helms (1990, 1995) kisebbségi identitás skálái, nevezetesen a *Black Racial Attitude Scale* (BRIAS), a *People of Color Identity Attitude Scale* (PRIAS) és a *White Racial Identity Scale* (WRIAS). Mind közül a BRIAS (Helms 1990, 1995) a legelterjedtebb az identitásfejlődés mérésében. Helms (1990) – Cross nyomán – a kisebbségi identitás fejlődésének öt (én)állapotát különböztette meg. A folyamat a negatív, csökkent identitástól kezdődően a saját kisebbségi mivolttal való szembesülésen, az azért való rajongás és ellenérzés bizonytalanságán keresztül egészen a pozitív önazonosság megszilárdulásáig tart. Az elmélet szerint a különböző (én)állapotokat kognitív, emocionális és magatartásbeli folyamatok határozzák meg, a fent említett kérdőívek is ezeket a dimenziókat operacionalizálják. Megközelítésében az egyes fejlődési állapotok nem kizárólagosak egymásra nézve, egy-egy szakasz nem határolható körül teljes mértékben, viszont minden esetben kirajzolódik egy domináns stádium, vagy (én)állapot. Mindhárom mérőeszköz 50 itemes, amelyeket 5 fokú Likert-skálán kell értékelni. Ennek a megközelítésnek az előnye az, hogy alkalmazásával lehetőség

adódik megfigyelni az identitás kialakításában bekövetkező változásokat, amennyiben a kérdőívet több időpontban is lekérdezik ugyanazokon az alanyokon.

2.3. A Multigroup Ethnic Identity Measure kérdőív bemutatása

A *Multigroup Ethnic Identity Measure* (MEIM; Phinney, 1992) átmenetet képez a fent bemutatott két elméleti megközelítés között, mert amellett, hogy az identitást többdimenziós-nak értelmezi, hangsúlyt helyez a fejlődésre és a változásra is. A társadalmi és egyéni identitáselméletekből (Erikson, 1968; Marcia, Waterman, Matteson, Archer, & Orlofsky, 1993) építkezve a MEIM kérdőív megalkotói olyan mérőeszköz kidolgozására törekedtek, amely nem csupán az afroamerikai kisebbség, de más etnikumok vizsgálatára is alkalmas. Az eredeti, 14 tételes skálát később 12 (Roberts és mtsai, 1999), majd a mérőeszköz egy későbbi verziójában (MEIM-R) 6 tételre rövidítették (Phinney & Ong, 2007). Az eredetileg három komponensre – úgymint megerősítés és összetartozás (*affirmation and belonging*), az etnikai identitás elérése (*ethnic identity achievement*) és etnikai viselkedés (*ethnic behaviours*) – épülő modellben végül két komponens vált hangsúlyossá.

A szerzők az etnikai identitás modelljük egyik komponensét *identitáskeresésnek* nevezik. Ez magába foglalja az etnikai identitás felfedezésével kapcsolatos fejlődéslelektani, illetve kognitív összetevőket (identifikáció, extrapoláció¹); az emocionális viselkedést és hozzáállást; valamint a saját etnikai csoporthoz való pozitív viszonyulást. A MEIM másik komponense az *identitás megerősítése*, amelyet az etnikai csoporthoz való tartozás, a közösségélmény aktív megélésével kapcsolatos attitűdök, a csoporthoz való tartozás pozitív élménye, valamint az etnikai/származási csoportra jellemző tevékenységekben való aktív részvétel alkot. Phinney (1992) úgy vélte, hogy a közösséghez való tartozással kapcsolatos attitűd közvetítheti az egyén társadalmi identitását, ezért a MEIM tartalmaz a személyes etnikai identitáskeresésre, illetve -fejlődésre (EI; *Ethnic Identity*), valamint az identitás külső csoport általi megerősítésére (OGO; *Other-Group Orientation*) vonatkozó elemeket is (Ponterotto és mtsai, 2003). A MEIM széles körben való alkalmazhatósága miatt a multikulturális kutatások gyakran alkalmazott mérőeszközzé vált (Gaines, Bunce, Robertson, & Wright, 2010).

A MEIM (Phinney, 1992; Phinney & Alipuria, 1996) az etnikai identitás legszélesebb körben használt mérőeszköze az Amerikai Egyesült Államokon belül (Gaines, Ponterotto) és kívül is (Dandy, Durkin, McEvoy, Barber, & Houghton, 2008). A kérdőívet hosszú időn át több szakértői csoport a 20 tételes 3 dimenziós változattól kezdve, a 14 és 12 tételes 2 dimenziós verzió (Roberts és mtsai, 1999) át, a rövidített

¹ Identifikáció: azonosulás, egy adott referenciacsoport vagy -személy attitűdjeinek, értékeinek elsajátítása. Extrapoláció: a megfigyelések szabályszerűségének felismerése és új területekre való alkalmazása.

6 tételes 1 dimenziós változatig (Phinney & Ong, 2007) fejlesztette. Az Egyesült Királyságban a kulturális identitás vizsgálatával az akkulturációt vizsgálták (Berry, Phinney, Sam, & Vedder, 2006; Bhui és mtsai, 2004). A MEIM pszichometriai tulajdonságairól szóló viták általában a konstruktum érvényességére összpontosítanak, különösen az egy kontra kettő faktort illetően. A MEIM 12 tételes változata több etnikai csoportra kiterjedően végzett vizsgálatainak eredményei az Egyesült Királyságban a kétfaktoros megoldást támasztják alá (Roberts és mtsai, 1999). Berry és munkatársai (2006) eredményei viszont az egyfaktoros struktúrát támogatják a kétfaktorossal szemben.

2.4. Etnikai identitás és mentális egészség

Az etnikai identitással és a mentális egészséggel összefüggő vizsgálatok összekapcsolása fontos előrelépés volt az etnikai identitásfejlődéssel és a saját csoporttagsággal kapcsolatos kutatások területén (Fisher, Reynolds, & Hsu, 2014; Phinney & Alipuria, 1996; Phinney, Cantu, & Kurtz, 1997; Schwartz, Zamboanga, Weisskirch, & Rodriguez, 2009; Smith & Silva, 2011). Az etnikai identitás a társadalmi interakciókban egy állandó összehasonlítási folyamat során töltődik meg tartalommal (Phinney, 1990), ezért az identitás kialakulása szempontjából jelentős, hogy az etnikai csoporttagsághoz milyen értéktartalom társul. A saját csoporthoz való tartozás vállalása nem okoz belső konfliktust, amennyiben a társult értéktartalom pozitív, amikor azonban a saját csoport diszkreditált pozícióban van a társadalomban, akkor a csoporthoz való tartozás fenyegetést jelenthet és negatív énképet eredményezhet (Bokrétás & Bigazzi, 2013; Breakwell, 1993).

A mentális egészség szempontjából ugyancsak lényeges, hogy mennyire tud az egyén stabil önazonosságot kialakítani és azt fenntartani az identitásfejlődés során (Erikson, 1968; Marcia és mtsai, 1993). Éppen ezért a kutatások eredményei szerint a fiatalok körében erőteljesebben jelennek meg az etnikai identitás és a mentális egészség indikátorainak összefüggései (Dimitrova, Chasiotis, & Bender, 2014). A különböző etnikai csoportokban végzett vizsgálatokban azt találták, hogy azok a személyek, akik pozitív attitűdöket mutatnak az etnikai csoportjukkal kapcsolatban, kedvezőbb önértékeléssel (Phinney & Chavira, 1992; Roberts és mtsai, 1999) rendelkeznek, vagyis önmagukat is pozitívabban ítélik meg, mint azok, akiknek az attitűdjei negatívak a saját csoportjukkal szemben. A csoporthoz való tartozás pozitív élménye jobb megküzdési potenciált, nagyobb magabiztosságot eredményezhet (Davey, Goettler Eaker, Stone Fish, & Klock, 2003; Roberts és mtsai, 1999). A nagyobb magabiztosság, a pozitívabb önértékelés pedig az etnikai diszkriminációra adott egészségesebb reakciót és alacsonyabb frusztrációs szintet válthat ki (Fisher és mtsai, 2014; Szabó, Nguyen Luu, Szabó, & Fliszár, 2012).

Hasonló összefüggéseket találtak a pozitív etnikai identitás és az elégedettség, valamint a reziliencia vonatkozásában is (Dimitrova és mtsai, 2014; Dimitrova, Ferrer-Wreder, & Trost, 2015). Ezzel párhuzamosan a negatív énképnek számtalan negatív hatása lehet (Neményi, 2007), mint ami-

lyen például a magasabb szorongás, a depressziós tünetek, az önsértő magatartás megjelenése, a dohányzás, az alkoholfogyasztás és a gyógyszerfüggőség (Kiang, Yip, Gonzales-Backen, Witkow, & Fuligni, 2006; Roberts és mtsai, 1999; Yip, Gee, & Takeuchi, 2008).

2.5. Kérdésfelvetések a roma kultúra viszonylatában

Számos hazai (Csepeli & Simon, 2004; Neményi, 2007; Simonovits & Kézdi, 2014; Stewart, 1994; Székelyi, Örkény, & Csepeli, 2001; Székelyi, Örkény, Csepeli, & Barna, 2005; Tóth, 2008) és nemzetközi (Ivanov, 2012; Kyuchukov & Hancock, 2010; Pnevmatikos, Geka, & Divane, 2010) kutatásban foglalkoztak a roma népesség identitásával. Ezek mindegyikében kiemelték a roma identitás specifikumait, mindenekelőtt a *kettős identitást*, ami gyakori jelenség a többségi dominanciájú országokban. A kettős identitás megélése során az egyén egyszerre éli át a kisebbségi és a többségi csoporthoz való tartozást, így enyhül vagy elkerülhetővé válik a kisebbségi identitás fenyegetettsége, miközben kielégül a saját csoporthoz tartozás igénye (Shi, Dang, Zheng, & Liu, 2017).

A roma népesség Európa egyik legnagyobb etnikai csoportja, amely minden országban több-kevesebb diszkriminációval, társadalmi kirekesztéssel és gazdasági hátrányokkal küzd. Ennek ellenére közép-európai kutatásokból kitűnik, hogy a roma lakosság túlnyomó része romának és egyidejűleg magyarnak, szlováknak vagy romának is vallja magát (Ladányi & Szelényi, 2001; McGarry, 2014). A 2011-es census során – először a magyar népszámlálás történetében –, lehetőség volt a többes identitás megjelölésére is. Részben ezzel magyarázható, hogy az előző, 2000-ben tartott censushoz képest 2011-ben 53 százalékkal magasabb volt az önmagukat romaként (is) meghatározó válaszadók aránya; emellett a magukat etnikai kisebbséghez tartozóknak vallók 60 százaléka kettős identitást jelölt meg (Messing, 2014). A többségi és kisebbségi elemek közötti egyensúlyozás különböző identitásstratégiákat hív életre (Tóth, 2008) annak függvényében, hogy milyen mértékben azonosul az egyén a saját kisebbségi csoportjával, vagy adja fel kisebbségi identitását a társadalmi beilleszkedés érdekében. Ilyen identitásstratégia lehet az asszimiláció, amikor az egyén feladja az eredeti kulturális jegyeit; a kettős identitás, amikor megtartja az eredeti kultúrát, de átveszi a befogadó társadalomét is; a disszociatív stratégia, amikor az egyén kizárólag kisebbségiként jellemzi önmagát; és a marginális stratégia, amikor az egyén a kisebbségi-többségi társadalomtól eltérő dimenzióban határozza meg magát, például a foglalkozása mentén.

Szintén hangsúlyozandó, hogy az etnikai dimenzió sok esetben összefonódik a szociális státusszal. A roma nők helyzete pedig szintén speciális, ezért az interszekcionalitás²

² Az interszekcionalitás, mint vonatkozási keret, a társadalmi egyenlőtlenség egymásba fonódását és metszéspontját vizsgálja. Az etnicitás, gender és osztályhelyzet mellett egyéb olyan faktorokat is figyelembe vesz, amelyek egy csoport vagy személy identitásának és társadalmi státuszának meghatározó elemei is lehetnek.

gyakorta alkalmazott megközelítés a roma identitás vizsgálatakor (Kóczé, 2010; Simonovits, & Kézdi, 2014).

Az etnikai identitás kiemelkedő tényező az etnikai kisebbség mentális egészségével kapcsolatban, ezért hasznosnak ígérkezik a roma/cigány kisebbségi csoportra irányuló vizsgálatokba való bevezetése. A MEIM mérőeszközt (annak rövidített, MEIM-R változatát) roma mintán mindezidáig csak Bulgáriában validálták (Dimitrova és mtsai, 2015; Phinney & Ganey, 2011). A mérőeszközzel lehetővé válik az etnikai kötődés mértékének vizsgálata, valamint a hazai adatok nemzetközi méréssel való összehasonlítása.

3. A VIZSGÁLAT CÉLJA

Kutatásunk elsődleges célja a hazánkban élő roma nemzetség három jelentős csoportjából – romungro, oláh, beás – vett mintán a MEIM magyar változatának, az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőívnek (MEIM-H) a validálása. Ez hozzájárul olyan kutatási kérdések későbbi vizsgálatához, mint amilyen például a nemzeti és etnikai identitás szituacionalista–instrumentalista elméleten (Binderhoffer, 2001) alapuló megközelítése; a társadalmi elvárásokhoz igazodó kettős identitás egyensúlya, illetve egyensúlytalansága; valamint a különböző társadalmi helyzetekben és történelmi időszakokban megjelenő identitásstratégiák vizsgálata.

A bemutatni kívánt kvantitatív kutatás elsődleges kérdése, hogy alkalmas-e a MEIM-H kérdőív a Magyarországon élő roma populáció identitásának vizsgálatára, ezért az elemzés ebben a szakaszban pszichometriai jellegű, az összefüggések vizsgálatát nem tűzte ki célul, ahogy nem vállalkozik a roma alminták (romungro, beás, oláh) szerinti eredmények bemutatására sem. Az alminták szerepeltetésének elsődleges szerepe a magyarországi roma etnikai minta sokszínűségének biztosítása.

4. MÓDSZEREK

4.1. Kutatási elrendezés és adatfelvétel

A Semmelweis Egyetem Egészségügyi Közszolgálati Kara Mentálhigiéné Intézetének kérdőíves kutatása 2019-ben, 600 fős, nem reprezentatív hazai mintán történt. A kutatás keretében összeállított kérdőívcsomag a Semmelweis Egyetem Regionális, Intézményi Tudományos és Kutatás-Értékelési Bizottsága által jóváhagyásra került (az etikai engedély száma: 201/2018). Az adatfelvételt a Kutatópont Kft. végezte. A kérdőíves adatfelvétel személyes megkérdezéssel, TAPI-módszerrel (táblagépre való rögzítéssel) történt. A kutatásban való részvétel írásos és szóbeli tájékoztatást követően informált hozzájárulással, anonim és önkéntes módon történt, mindennemű kompenzáció nélkül.

A személyek beválogatása a 18 év feletti felnőtt népesség körében a kérdezettek nemzetiségi hovatartozásának önbe-

vallásán alapult. A megkérdezettek magukat roma nemzetségűnek vallották. A kérdezettek, a három legnépesebb magyarországi roma/cigány (magyar cigány/romungro, oláh, beás/román) csoportból (Janky & Kemény, 2003) közel azonos arányban vettek részt a kutatásban, függetlenül attól, hogy a cigányságon belüli arányuk nem azonos (Szabóné Kármán, 2012).

A vizsgálatba bevont települések kiválasztása olyan településlistáról történt, ahol felülreprezentált a roma népesség. A vizsgálatba bevont 14 megyéből (Bács–Kiskun, Baranya, Békés, Borsod–Abaúj–Zemplén, Győr–Moson–Sopron, Hajdú–Bihar, Heves, Jász–Nagykun–Szolnok, Komárom–Esztergom, Nógrád, Pest, Somogy és Szabolcs–Szatmár–Bereg, Tolna) 68 településen történt a lekérdezés.

Egy szűrőkérdőív alapján a magukat romának valló háztartások kerültek be a mintába, majd ajánlásaik alapján hólabda módszert követve további háztartások bevonására került sor. Egy háztartásból több fő is lekérdezésre kerülhetett a kvótás kiválasztás szerint, ebből kifolyólag esetenként nem függetlenek egymástól a megkérdezett személyek.

44 kérdezőbiztos vett részt az adatfelvételben, roma nemzetiségű kérdezőbiztos a kérdezők egyötöde volt. Az adatfelvétel során a kérdezőbiztosok egyedül keresték fel a címet, és végezték a lekérdezést. Az adatfelvételtől általánosságban elmondható, hogy a kérdezettek együttműködtek a kérdezőbiztosokkal, attól függetlenül, hogy roma vagy magyar nemzetiségűek voltak, és készségesen válaszoltak a kérdésekre. A kérdezőbiztosok mindössze 8 kérdőívben jelezték, hogy a válaszadó esetenként elutasító volt, de a kitöltési arány még így is elfogadhatónak mondható. A kérdezettek körében alacsony volt a válaszmegtagadók aránya (1%).

A kérdőív kitöltése átlagosan 27 percet vett igénybe. A kutatás adatfelvétele 2019. október 21. és november 15. között zajlott. A rögzített válaszok minősége megfelelő volt, mindössze néhány elírás javítása történt az adatbázisban. Az adatbázis súlyozására nem került sor, mivel nem áll rendelkezésre érvényes, megbízható országos adat a cigány kisebbségről.

4.2. Vizsgálati személyek

A vizsgálatban részt vevők magukat elsődlegesen romának valló személyek voltak. Azokat, akik nem vallották magukat romának (26 válaszadó), kizártuk az elemzésből. A végleges mintában 574 fő adatai kerültek elemzésre, ahol 209 romungro, 194 oláh és 171 beás cigány szerepelt, ebből 271 férfi és 303 nő. A mintában az átlagéletkor 43 ($SD = 16$, terjedelem: 18–84) év, a válaszadók többsége (83%) 60 év alatti. A válaszadók közel 60%-a él házasságban vagy bejegyzett élettársi kapcsolatban. A minta háromnegyede kisebb vidéki városokban, községekben él. Többségük (67%) alacsony iskolai végzettségű (maximum 8 általános), 7%-uk rendelkezik legalább érettségivel. A részletes demográfiai jellemzőket az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat: Szociodemográfiai adatok

Változók	Kategória	n (%)
Nem (n = 574)	férfi	271 (47,2%)
	nő	303 (52,8%)
Származás (n = 574)	romungro	209 (36,4%)
	oláh	194 (33,8%)
	beás	171 (29,8%)
Elsődleges anyanyelv (n = 571)	magyar	480 (84,1%)
	romani (lovári)	46 (8,1%)
	beás	45 (7,8%)
Családi állapot (n = 572)	hajadon/nőtlen	147 (25,7%)
	házas	208 (36,4%)
	élettársi kapcsolat	129 (22,6%)
	elvált	38 (6,6%)
	özvegy	50 (8,7%)
Korcsoportok (n = 574)	18–29 évesek	150 (26,1%)
	30–39 évesek	115 (20,0%)
	40–49 évesek	118 (20,6%)
	50–59 évesek	91 (15,9%)
	60 feletti	100 (17,4%)
Településtípus (n = 574)	Budapest	18 (3,1%)
	megyei jogú város	119 (20,7%)
	város	236 (41,1%)
	község	201 (35,0%)
Iskolai végzettség (n = 574)	kevesebb 8 általánosnál	65 (11,3%)
	8 általános	318 (55,4%)
	középfokú, érettségi nélkül	149 (26,0%)
	érettségi	38 (6,6%)
	egyetem főiskola	4 (0,7%)
Változók	Átlag (SD) [terjedelem]	
Életkor (év) (n = 574)	42,57 (16,26) [18–84]	
Egy háztartásban élők száma (fő) (n = 574)	3,49 (2,16) [1–17]	
Család átlagos jövedelme (Ft) / hó (n = 395)	182 000 (107 000) [23 000–800 000]	
Egy főre eső jövedelem (Ft) / hó (n = 395)	64 000 (40 000) [4 500–250 000]	

A minta területi eloszlása, amely 14 megyére és 68 településre terjed ki, összhangban van a romák települési elhelyezkedéséről való tudásunkkal (Csepeli & Örkény, 2015; Dupcsik, 2009; Kemény, Janky, & Lengyel, 2004). A minta egynegyede Borsod–Abaúj–Zemplén megyében került le-

kérdésre, 13 százaléka Pest megyében, 10–10 százaléka pedig Baranya és Hajdú–Bihar megyében. A minta megyei eloszlásáról a 2. táblázat ad tájékoztatást

2. táblázat: A minta megyei eloszlása

Megyék	n	%
Bács-Kiskun	39	6,8
Baranya	60	10,5
Békés	29	5,1
Borsod-Abaúj-Zemplén	144	25,1
Győr-Moson-Sopron	20	3,5
Hajdú-Bihar	59	10,3
Heves	8	1,4
Jász-Nagykun-Szolnok	50	8,7
Komárom-Esztergom	30	5,2
Nógrád	10	1,7
Pest	78	13,6
Somogy	10	1,7
Szabolcs-Szatmár-Bereg	30	5,2
Tolna	7	1,2
Összesen	574	100

Identitáskérdésben 571 válaszadó definiálta magát valamelyik identitáskonstrukcióban Keresztes (2017) 5 tételes skálája alapján. A magukat romának vallók fele büszke a származására (54,3%), egynegyedik romának és magyarnak egyaránt érzi magát (24,6%). Egyötödük roma, de inkább magyarnak érzi magát (19,9%). Elenyésző azok száma, akik bizonytalanságukat fejezték ki (0,3%), és hasonlóan alacsony (0,7%) a negatív identitással rendelkező roma válaszadók aránya.

4.3. MÉRŐESZKÖZÖK

Szociodemográfiai változók. Számos információt gyűjtöttünk a megkérdezett személyektől, azonban jelen tanulmányunkban csak néhány fontosabb demográfiai adattal dolgozunk (1. táblázat). Ilyen a vizsgálati személyek neme, életkora, iskolai végzettsége, családi állapota, lakóhelye, településének típusa, az egy háztartásban élők száma és a háztartás havi átlagos jövedelme.

Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív (Multigroup Ethnic Identity Measure, MEIM; Phinney, 1992; magyar fordítás: Szántó & Susánszky, 2019³): Phinney (Roberts és mtsai, 1999)

³ A kérdőív fordítói eredetileg az *Etnikai Identitás Skála* elnevezéssel illették a MEIM mérőeszközt, ezt azonban a folyóirat szerkesztőjének kérésére a nagyobb pontosság érdekében *Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív*re módosítottunk.

etnikai identitás modelljének két komponense van: az egyik az *Identitáskeresés* – a személyes identitásfejlődés, amely kognitív és fejlődéslelektani összetevőkkel jellemezhető (7 tétel), a másik az *Identitásmegerősítés* – az identitás külső megerősítése, amely az etnikai hovatartozás aktív megélésével kapcsolatos attitűdöket, a csoporthoz való tartozás pozitív élményét, valamint a származási csoportra jellemző tevékenységekben való részvételt írja le (5 tétel). A kérdőív magyar fordítása és első hazai alkalmazása Szántó és Susánszky (2019) beszámolójában olvasható, a fordítás a nemzetközi protokollnak megfelelően történt. A jelen validáló vizsgálatunkban is használt rövidített kérdőív 12 állítást tartalmaz az etnikai identitással és annak megítélésével kapcsolatban. A válaszadók egy négyfokú Likert-típusú skálán jelölhetik az egyetértésük mértékét (végpontok: egyáltalán nem értek egyet [1] és teljes mértékben egyetértek [4]). Az itemek értékeit az elemzéshez átlagoljuk, így a skálapontszámok 1 és 4 közötti értéket vehetnek fel, ahol a magasabb értékek szilárdabb identitást és a csoporttevékenységekben való aktívabb részvételt jeleznek. A MEIM kérdőív belső megbízhatósága az amerikai kutatásban (Roberts és mtsai, 1999) megfelelő volt (Cronbach- α értéke a teljes kérdőívre: 0,85; az Identitáskeresés alszkálára: 0,84; az Identitásmegerősítés alszkálára: 0,70). (A jelen kutatásra vonatkozó részletes pszichometriai adatokat lásd később.)

Származás, kapcsolatok, közösségek: rákérdeztünk arra, hogy a válaszadó milyen nemzetiséghez tartozónak érzi magát (válaszlehetőségek: *magyar cigány/romungro; oláh cigány; beás/román cigány; szinti; cigány általában; egyéb, éspedig: ...*), mi az anyanyelve (válaszlehetőségek: *magyar; romani/lovári; beás; egyéb, éspedig: ...*), milyen nemzetiségű a házastársa, párja (válaszlehetőségek: *roma; nem roma; egyéb, éspedig: ...*), illetve azt, hogy volt-e korábban párkapcsolata nem-roma személyekkel is (válaszlehetőségek: *Igen, már voltam párkapcsolatban nem romával egyszer; Igen, már voltam párkapcsolatban nem romával többször is; Nem, csak romával voltam párkapcsolatban; Nem, még egyáltalán nem volt párkapcsolatom*). Továbbá érdeklődtünk arról, hogy laknak-e a környéken romák (válaszlehetőségek: *többségében romák vannak; vannak romák; nincsenek romák*), illetve a közeli baráti kapcsolatok roma vagy nem-roma közösségből kerülnek ki (válaszlehetőségek: *roma; nem roma*), valamint, hogy hány roma barátja van.

Roma Identitás Skála: a származással kapcsolatban a fenti kérdések mellett a Roma Identitás Skála (Keresztes (2017) került lekérdezésre. A roma identitásra vonatkozó állításokat Keresztes (2017) roma fiatalok körében végzett etnikai identitás és önértékelés kutatásában állította össze Neményi (2007) mélyinterjú vizsgálatának eredményei alapján. A roma identitásra vonatkozó kérdésre („Milyen származásúnak érzi magát?”) 5 válaszlehetőség áll rendelkezésre, ebből az 5 állításból kell kiválasztania a válaszadónak azt, amelyik nézete szerint a legjobban kifejezi őt. Az állítások a következők: „Roma vagyok és büszke vagyok a származásomra.”, „Roma vagyok, romának és magyarnak is érzem magam. Roma és magyar hagyományokat is őrzök.”, „Roma

származású vagyok, de inkább magyarnak érzem magam.”, „Nem tudom, hogy roma vagyok-e vagy sem.” „Szégyellem, hogy roma vagyok.”.

Szubjektív Integráltság Skála: a *European Quality of Life Survey* (EQLS; Hajdu, Kristóf, & Kovách, 2015) alapján a társadalmi kirekesztődés szubjektív megítélését (az észlelt kirekesztődést), azaz az integráltság negatív oldalát vizsgálta a következő négy kérdéssel: „Úgy érzem, hogy kitaszít a társadalom.”, „Az élet olyan bonyolulttá vált, hogy alig találok az utam.”, „Úgy érzem, hogy az emberek, akikkel találkozom, nem ismerik fel az értékét annak, amit csinálok.”, „Néhány ember lenéz engem a munkám miatt, vagy azért mert nem dolgozom.”. A válaszadónak ötfokú skálán kellett az állításokkal való egyetértésüket kifejezniük (végpontok: nagyon nem értek egyet [1] és nagyon egyetértek [5]). A négy kérdésre adott válaszok átlaga azt mutatja, hogy általában mennyire érzik kirekesztettnek magukat az emberek. A magasabb pontszám fokozottabb kirekesztettség-érzést jelez. A skála Cronbach- α értéke a mintánkban 0,90.

Connor–Davidson Reziliencia Skála (Connor–Davidson Resilience Scale, CD-RISC) 25 itemes változata (Connor & Davidson, 2003; magyar adaptáció: Kiss és mtsai, 2015): a skála 25 pozitívan megfogalmazott állítást tartalmaz a megküzdéssel kapcsolatban. A válaszadó ötfokú Likert-típusú skálán jellemezheti magát azzal kapcsolatban, hogy mennyire jellemzők rá az állításokban megfogalmazott tapasztalatok (Pl. „Képes vagyok arra, hogy alkalmazkodjam a változásokhoz”). A válaszlehetőségek végpontjai: egyáltalán nem igaz (0) és szinte mindig igaz (4). A reziliencia kérdőívben aggregált összpontszámmal alkalmazzuk, így a kérdőívben elérhető pontszámok 0 és 100 közötti tartományba esnek, ahol a nagyobb értékek a magasabb szintű rezilienciát mutatják. A kérdőív által mért 5 terület a következő: (a) személyes kompetencia, (b) érzelmszabályozás, (c) a változások elfogadása, (d) belső kontroll érzete, (e) spiritualitás. A magyar validálási mintában 100 fős autoimmun betegséggel élők közül álló csoport és 164 fős egészséges kontrollcsoport vett részt. A Cronbach- α értéke megfelelő volt (0,87). A megerősítő faktorelemzés eredménye azonban nem igazolta a kérdőív ötfaktoros elméleti struktúráját, a feltárási faktorelemzés pedig 6 faktort eredményezett (Kiss és mtsai, 2015). Mintánkban a teljes kérdőívre vonatkozó Cronbach- α érték 0,98 volt.

A WHO Általános Jól-lét Index (Well-Being Index, WBI; Bech, Staehr-Johansen, & Gudex, 1996; magyar adaptáció: Susánszky és mtsai, 2006): a Bech és mtsai (1996) által kidolgozott WBI 5 tételes változata (WBI-5) a személyek általános közérzetéről kíván információt nyújtani. A skálát többféle válaszlehetőség-fokozattal használják a szakirodalomban. A jelen kutatásunkban használt hatfokú skála 0-tól 5 fokozatig terjedt (soha [0], néha [1], kevesebb mint az idő felében [2], több mint az idő felében [3], az idő nagyobb részében [4], mindig [5]). Az 5 megíthető állítás között szerepel például „Az elmúlt két hét során vidámnak és jókedvűnek éreztem magam?” vagy „Az elmúlt két hét során ébredéskor frissnek és élénknek éreztem magam?”. A mérőeszköz validálása a Hungarostudy (HS) 2002 országos lakossági

egészségfelmérés alapján készült, életkor, nem és lakóhely szerint reprezentatív felnőtt magyar mintán ($n = 12\,668$). A mérőeszköz fordított tételt nem tartalmaz. Az elérhető pontszámok a HS vizsgálatban 0–15 között változhattak, ahol a nagyobb pontszámok jelentették a pozitívabb, kedvezőbb pszichológiai állapotot. A validáló kutatásban az ötételes WHO Általános Jól-lét Skála belső megbízhatósága megfelelő (Cronbach- α : 0,85) volt. A mintánkban a skála mért Cronbach- α értéke 0,94.

Subjektív egészségi állapot és általános elégedettség. Két ötételes skálával mértük a szubjektív egészségi állapottal és általában az élettel való elégedettséget. Minden válaszadó egy ötfokú Likert-típusú skálán jelölhette (a nagyon rossz [1] és kiváló [5] végpontok között), hogy „Összességében milyenek értékeli az egészségi állapotát?”, illetve egy 11 fokú Likert-típusú skálán (végpontok: egyáltalán nem elégedett [0] és nagyon elégedett [10]), hogy „Összességében mennyire elégedett az életével mostanában?”.

4.4. Alkalmazott statisztikai módszerek

Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív (MEIM; [Phinney, 1992](#); [Roberts, 1999](#)) kétfaktoros modelljének teszteléséhez megerősítő faktorelemzést (Confirmatory Factor Analysis; CFA) végeztünk az AMOS 21.0 alkalmazásával. Feltételeztük, hogy a MEIM-H Identitáskeresés és Identitásmegerősítés látens változói két különálló, de némileg összefüggő konstruktumok. Az itemanalízis (eloszlások, ferdeség és csúcosság mutatók vizsgálata, Kolmogorov–Smirnov-teszt) eredményei alapján az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív egyik tétele sem normális eloszlású, azonban az AMOS-ban használt robusztus Maximum Likelihood (ML) becslési eljárás megfelelő módszer lehet nem normális eloszlások esetén is, ha a csúcosság mutatók abszolút értékei nem nagyobbak 20-nál ([Harrington, 2009](#); [Kline, 2005](#)). Mivel ez a kritérium nem sérült, elemzéseinkben megbízhatóan használhattuk az ML-t. A χ^2 -teszt mellett négy illeszkedési mutatót (RMSEA, NFI, CFI és TLI) vizsgáltunk a modellek értékeléséhez. [Hu és Bentler \(1999\)](#) szerint egy modell kielégítő (mérsékelt) illeszkedését jelzi, ha az NFI, CFI és TLI és értékek megegyeznek vagy meghaladják a 0,90 értéket. Az 1,00-hez ($> 0,95$) közeli értékek már nagyon jó illeszkedést jeleznek. Az RMSEA esetében a $< 0,11$ érték elfogadható illeszkedést, míg a $\leq 0,05$ jó illeszkedését jelez. A látens tényezők és az elemek közötti kapcsolat értékeléséhez standardizált együtthatókat és faktorok közötti korrelációkat vizsgáltunk.

A skálák egyéb pszichometriai jellemzőinek és összefüggéseinek vizsgálatához Spearman-féle rangkorrelációs elemzést, Mann–Whitney-féle U -próbát és Kruskal–Wallis-féle H -tesztet alkalmaztunk. A jobb értelmezhetőség kedvéért a nemparaméteres próbat statisztikák és páros összehasonlítások elvégzését követően a rangsorolós mutatók helyett a paraméteres átlagokat és szórást közöljük a szignifikáns csoportkülönbségek ismertetésénél.

5. EREDMÉNYEK

5.1. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív itemanalízise

Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív (MEIM-H) 12 tétele ([3. táblázat](#)) egy esetben sem volt normál eloszlású (eloszlások, ferdeségi és csúcossági mutatók vizsgálata; Kolmogorov–Smirnov-teszt: $p < 0,001$). A válaszok többnyire a pozitív jelentés felé torzultak, ferde vagy egyenes eloszlást mutattak. Azonban a 2. tétel („Aktívan részt veszek olyan szervezetekben és csoportokban, amelyeknek a tagjai elsősorban a saját etnikai csoportomból kerültek ki”) eloszlása jelentős mértékben tért el a normálistól, nagymértékű negatív irányú ferdeség volt megfigyelhető (vagyis a legtöbben egyáltalán nem vesznek részt ilyen szervezetekben). A tételek eloszlását, ferdeség, csúcosság értékeit a [3. táblázat](#) közli. A tételek terjedelme minden esetben 4, felvett értékeik 1 (egyáltalán nem értek egyet) és 4 (teljes mértékben egyetérték) között mozognak.

5.2. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív megerősítő faktoranalízise

A MEIM kérdőív elméleti szerkezete (azaz a két alszála egyenként 7 és 5 tétellel; [Roberts és mtsai \(1999\)](#) alapján konfirmatív faktoranalízist végeztünk, amelyben a két látens változó (Identitáskeresés és Identitásmegerősítés) és a hozzájuk rendelt vizsgált itemváltozók szerepeltek. Az 1. modellben a két látens változó közötti együttjárást megengedtük, viszont az egyes itemek csak a saját alszáljukon súlyozódtak. A modell illeszkedési mutatói e tiszta, elméletileg elvárható struktúrában nem mutattak még megfelelő illeszkedést ([4. táblázat](#)). A 2. modellben (az AMOS által kiszámított módosított indexek alapján) néhány fontos kovarianciát is beépítettünk: az alszálakon belüli reziduális változók közötti fokozottabb együttjárásokat (Item 2 – Item 4; Item 3 – Item 7; Item 6 – Item 7 között), illetve néhány item és a másik alszála (Item 2, Item 10 és az Identitáskeresés látens változó) közötti enyhe (0,1–0,4 közötti értékű) keresztöltéseket. A 3. és 7. tételek kapcsolatát magyarázza, hogy témájában hasonló, némileg redundáns, az etnikai identitás megélésének kognitív sémáját tartalmazza mindkét tétel. A 6. és 7. tétel együttjárásában az emocionális és a kognitív sémák kapcsolata mutatkozik meg. A 2. és 4. tételek kapcsolatának értelmezése további vizsgálatot igényel. Ez a néhány lépés jelentősen javította a modell illeszkedését ([4. táblázat](#)). A két látens változón (Identitáskeresés és Identitásmegerősítés) az elvárt 7 és 5 elem súlyozódik ([1. ábra](#)). A két látens változó közötti korreláció mértéke magas: 0,77 ($p < 0,001$).

Összefoglalva, a magyar adatok illeszkednek az eredeti elméleti kétfaktoros modellhez amellyel, hogy van néhány kiegészítő együttjárás itemek, illetve itemek és látens változók között, valamint a két látens változó magas együttjárást mutat. A fenti CFA eredmények igazolták az eredeti két alszála külön és együttes használatának lehetőségét is a további validáló elemzésekhez.

3. táblázat: Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív tételeinek leíró adatai

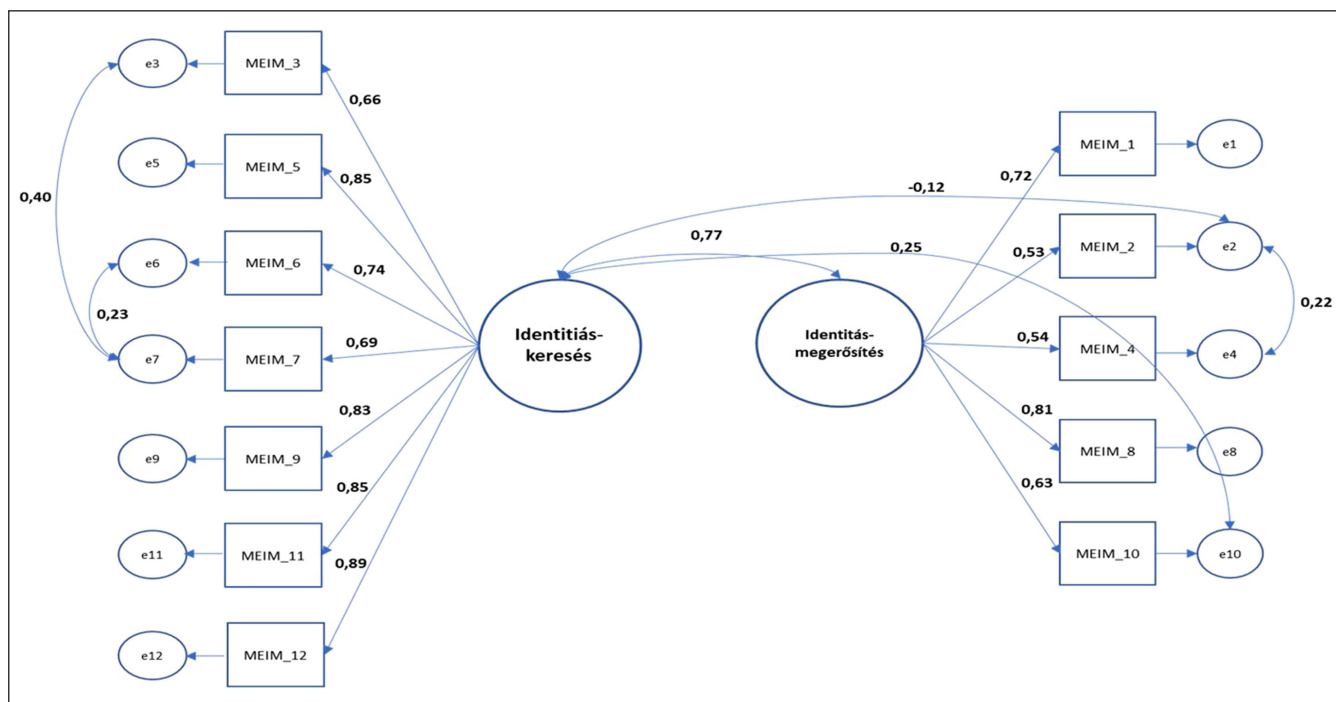
Tételek	n	M	SD	Ferdesség		Csúcsosság	
				Érték	Standard hiba	Érték	Standard hiba
MEIM1. Foglalkoztam azzal, hogy jobban megismerjem etnikai csoportom történetét, hagyományait és szokásait.	562	2,65	0,99	-0,149	0,103	-1,026	0,206
MEIM2. Aktívan részt veszek olyan szervezetekben vagy csoportokban, amelyeknek tagjai főként saját etnikai csoportomból kerülnek ki.	562	2,09	1,07	0,531	0,103	-1,002	0,206
MEIM3. Tisztában vagyok saját etnikai háttérrel.	563	3,16	0,80	-0,754	0,103	0,183	0,206
MEIM4. Sokat gondolkozom azon, hogyan befolyásolja majd életemet az etnikai hovatartozásom.	560	2,59	0,96	-0,187	0,103	-0,898	0,206
MEIM5. Örülök annak, hogy ehhez a csoporthoz tartozom.	550	2,94	0,91	-0,509	0,104	-0,548	0,208
MEIM6. Mélyen átérzem etnikai hovatartozásomat.	559	3,03	0,86	-0,693	0,103	-0,082	0,206
MEIM7. Tudatában vagyok, hogy mit jelent számomra etnikai hovatartozásom.	560	3,15	0,82	-0,873	0,103	0,406	0,206
MEIM8. Azért, hogy többet megtudjak etnikai háttéréről, gyakran beszélgetek másokkal etnikai csoportomról.	558	2,59	0,99	-0,083	0,103	-1,027	0,206
MEIM9. Nagyon büszke vagyok saját etnikai csoportomra.	554	2,90	0,89	-0,422	0,104	-0,582	0,207
MEIM10. Követem etnikai csoportom kulturális szokásait pl. a speciális ételek, a zene vagy öltözködés terén.	557	2,78	0,93	-0,372	0,104	-0,694	0,207
MEIM11. Erősen kötődöm saját etnikai csoportomhoz.	559	2,87	0,92	-0,360	0,103	-0,770	0,206
MEIM12. Jó érzéssel tölt el kulturális és etnikai hovatartozásom.	552	2,88	0,87	-0,439	0,104	-0,469	0,208

4. táblázat: Illeszkedési mutatók a modellépítés során

Modell	$\chi^2(df)$	RMSEA	NFI	TLI	CFI	Illeszkedési történet
1. modell	449,963 (53)	0,115	0,893	0,880	0,904	9
2. modell	203,748 (48)	0,076	0,952	0,948	0,962	10

Megjegyzés: RMSEA = root mean square error of approximation; NFI = normed fit index; TLI = Tucker–Lewis fit index; CFI = comparative fit index.

1. ábra: Standardizált faktorsúlyok az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív konfirmatív faktoranalízisének 2. modelljében

Megjegyzés: A faktorsúlyok $p < 0,001$ szinten szignifikánsak. A tételekhez vezető nyilak a standardizált faktorsúlyok, a faktorok közötti, illetve a tételek hibatagjai (e) közötti kétirányú, ívelt nyilak pedig korrelációs együtthatók.

5.3. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív belső konzisztenciája

A 2019-es magyar adaptációban, a skálát egydimenziósként alkalmazva, a MEIM-H kérdőív belső megbízhatósága a teljes mintára kifogástalan volt (Cronbach- $\alpha = 0,92$). Ez a mutató mindhárom almintában, romungro, oláh és beás csoportban, 0,85–0,95 érték között mozgott, ami kifejezetten jónak mondható. A belső reliabilitás mutatók egyetlen tétel kihagyása után sem nőttek meg jelentős mértékben. A korrigált item-totál korrelációs értékek alapján csak a 4-es tétel értéke volt alacsonyabb valamelyest a többinél ($r = 0,3$; Szántó & Susánszky, 2019).

Jelen kutatásunkban a MEIM-H kérdőív faktorelemzésének eredménye alátámasztotta a mérőeszköz kétdimenziós szerkezetét, miközben az 1. ábrán látható, hogy a CFA modellben a két alskála között nagy az együttjárás. A teljes kérdőív belső konzisztenciája magas (Cronbach- $\alpha = 0,92$). Az Identitáskeresés alskála Cronbach- α értéke 0,93, az Identitásmegerősítés alskáláé pedig 0,80, ami megfelelő belső megbízhatóságot jelez.

5.4. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív leíró adatai

A MEIM-H alskáláinak leíró adatai az 5. táblázatban találhatóak. Az átlagok terjedelme 1 és 4 között változhat. Az eloszlások, a ferdeség- és csúcsosság-mutatók vizsgálata,

valamint Kolmogorov–Smirnov-próba alapján a két alskála eloszlását nem normálisnak ($p < 0,001$), míg a teljes skála eloszlását normálisnak ($p = 0,125$) tekinthetjük.

Az itempontoszámok egyszerű összesítésével a két alskála együttjárása erős ($r_s = 0,63$; $p < 0,001$), de ezek nem ekvivalensek. Míg a teljes kérdőív az Identitáskeresés alskálával szinte tökéletes ($r_s = 0,937$; $p < 0,001$), az Identitásmegerősítés alskálával nagyon erős ($r_s = 0,848$; $p < 0,001$) együttjárást mutat.

Mivel a nem normális eloszlások robusztus, nem-parametrikus (rangsorolások) eljárások alkalmazását indokolják az összefüggések tesztelésekor, ezért a következőkben ezeket (Spearman-féle rangkorrelációt, Mann–Whitney-próbát és Kruskal–Wallis-tesztet) alkalmazzuk. Az ellenőrző nem-parametrikus páros összehasonlítások elvégzését követően az olvasó számára jobban értelmezhető parametrikus adatokat (csoportátlagokat és szórásokat) közöljük.

5.5. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív összefüggései a szociodemográfiai mutatókkal

Ha az 5. táblázatban közölt Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív és alskálái eloszlásainak különbségeit vizsgáljuk a szociodemográfiai mutatók mentén, nem találtunk szignifikáns különbségeket a nem, az életkor (sem a folytonos életkor-mutató, sem a korcsoportok) és a családi állapot kategóriái között.

5. táblázat: Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív leíró adatai

Skálák	n	M	SD	Ferdesség		Csúcosság	
				Érték	Standard hiba	Érték	Standard hiba
MEIM-H Identitáskeresés alskála	564	2,98	0,72	-0,353	0,103	-0,359	0,205
MEIM-H Identitásmegerősítés alskála	564	2,53	0,74	0,226	0,103	-0,316	0,205
MEIM-H összpontszám	564	2,79	0,66	-0,062	0,103	-0,279	0,205

Az *iskolai végzettség* a Kruskal–Wallis-teszt eredményei szerint a teljes kérdőívvel ($\chi^2(4) = 12,13; p = 0,016$) és ezen belül az Identitáskeresés alskálával ($\chi^2(4) = 17,35; p = 0,002$) mutatott szignifikáns összefüggést. Az iskolai végzettség 5 fokozatában a 8 általános iskolai osztályt végzetek ($M = 3,05; SD = 0,70$), illetve a 8 általánosnál kevesebb osztályt végzetek ($M = 3,02; SD = 0,85$) és az érettségizettek ($M = 2,60; SD = 0,67$) között találtunk szignifikáns különbségeket az Identitáskeresés alskálán.

A teljes kérdőívben, és ezen belül is az Identitáskeresés alskálán minimális együttjárást regisztrálhattunk az *együttélők számával* és az *egy főre eső havi jövedelemmel*. A Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók értéke szerint az Identitáskeresés alskála értékei annál magasabbak, minél többen élnek együtt egy háztartásban ($r_s = 0,13; p = 0,003$), és minél kevesebb az egy főre jutó havi jövedelem ($r_s = -0,17; p = 0,001$). Bár ezek az eredmények szignifikánsak, az összefüggések hatásmagysága olyan alacsony, hogy ezeket nem tartjuk jelentékeny összefüggéseknek.

Az etnikai identitás alskálákon mutatott értékek szignifikánsan különböznek attól függően is, hogy *milyen (oláh, beás vagy romungro) roma csoportba tartozik* a válaszadó. A Kruskal–Wallis-teszt eredményei szerint a teljes kérdőívben ($\chi^2(2) = 8,38; p = 0,015$), és ezen belül az Identitásmegerősítés alskálán ($\chi^2(2) = 15,66; p < 0,001$) szignifikáns volt a különbség. A páros összehasonlítások eredménye szerint a teljes kér-

dőívben, de ezen belül az Identitásmegerősítés alskálán a romungro ($M = 2,40, SD = 0,74$) és az oláh ($M = 2,69; SD = 0,71$) cigányok között van szignifikáns különbség: az oláh cigányok identitásmegerősítése erőteljesebb, mint a romungroké. Az elsődlegesen használt nyelv viszont nem mutat különbségeket az etnikai identitás általunk vizsgált aspektusai tekintetében.

A *lakóhely településtípusa* is számított némileg. A Kruskal–Wallis-teszt eredményei szerint mind a teljes kérdőívben ($\chi^2(3) = 24,57; p < 0,001$), ezen belül mind az Identitáskeresés alskálán ($\chi^2(3) = 12,26; p = 0,007$), mind pedig az Identitásmegerősítés alskálán ($\chi^2(3) = 32,06; p < 0,001$) szignifikáns a különbség. A páros összehasonlítások alapján a teljes skálán a városi roma/cigány válaszadók ($M = 2,94; SD = 0,65$) magasabb pontot értek el, mint a községben élők ($M = 2,62; SD = 0,68$). Mind az Identitáskeresés alskálán ($M = 3,09; SD = 0,66$ vs. $M = 2,84; SD = 0,74$), mind pedig az Identitásmegerősítés alskálán ($M = 2,72; SD = 0,76$ vs. $M = 2,33; SD = 0,75$) ugyanezt az eredményt kaptuk.

5.6. Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív konstruktum validitása

A 6. táblázatban közreadjuk a származással és a közösséghez tartozással összefüggő konstruktumokat mérő változók leíró adatait.

6. táblázat: A származással és a közösséghez tartozással összefüggő változók leíró statisztikái

Változók	Válaszkategória	n (%)
Házastárs/élettárs milyen származású (n = 416)	Roma	362 (87,7%)
	Nem roma	51 (12,3%)
Volt már nem roma személlyel párkapcsolatban? (n = 551)	Igen, már voltam párkapcsolatban nem romával egyszer	85 (15,4%)
	Igen, már voltam párkapcsolatban nem romával többször is	121 (22,0%)
	Nem, csak romával voltam párkapcsolatban	292 (53,0%)
	Nem, még egyáltalán nem volt párkapcsolatom	53 (9,6%)
Milyen származásúnak érzi magát? (n = 571)	Roma vagyok, és büszke vagyok a származásomra	310 (54,3%)
	Roma származású vagyok, de inkább magyarnak érzem magam	114 (20,0%)
	Roma vagyok, romának és magyarnak is érzem magam	141 (24,7%)
	Nem tudom, hogy roma vagyok-e, vagy sem	2 (0,4%)
	Szégyellem, hogy roma vagyok	4 (0,7%)
Élnek-e romák az Önök környékén? (n = 573)	Többségében romák élnek	194 (33,9%)
	Élnek romák	339 (59,2%)
	Nem élnek romák	40 (7,0%)

Roma kapcsolatok és közösségek. Azok, akik beszámoltak házasításuk/élettársuk származásáról ($n = 413$), többségben (87,7%) roma társsal élnek. Ez ugyanakkor az etnikai identitást mérő alskálakon kapott pontszámokkal nem függött össze szignifikánsan. Ugyanígy nem volt összefüggés a tekintetben sem, hogy korábban volt-e nem-roma partnerre ($n = 551$; 37%) a megkérdezetteknek, vagy sem.

A roma identitás skálán nagyon kevesen, mindössze 6 fő volt, aki nem tudta eldönteni, hogy roma-e, vagy szégyellte cigányságát. A többség (54,3%) büszke volt származására.

Egyötödük roma származású volt, de inkább magyarnak érezte magát, míg egynegyedük egyszerre érezte magát romának és magyarnak. Ez utóbbi három csoport között a Kruskal–Wallis-teszt szerint szignifikáns különbség mutatkozott a teljes Etnikai Csoportok Identitása Kérdőíven és alskálán egyaránt. Mindhárom esetben azok, akik büszkén vallják cigányságukat, magasabb értéket értek el, mint azok, akik magyarnak és romának is, vagy inkább magyarnak érzik magukat (mindig ez a csoport mutatja a legalacsonyabb értéket, 7. táblázat).

7. táblázat: Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív átlagai a roma identitás skála mentén

A Roma identitás skála kategóriái	n	MEIM-H Identitáskeresés alskála	MEIM-H Identitásmegerősítés alskála	MEIM-H Összpontszám
		M (SD)		
Roma vagyok, és büszke vagyok a származásomra	307	3,18 (0,70)	2,76 (0,74)	3,00 (0,64)
Roma származású vagyok, de inkább magyarnak érzem magam	111	2,61 (0,60)	2,19 (0,62)	2,43 (0,55)
Roma vagyok, romának és magyarnak is érzem magam	140	2,90 (0,70)	2,33 (0,64)	2,66 (0,60)
Total	558	2,99 (0,72)	2,54 (0,73)	2,80 (0,66)
A csoportok összehasonlítása	558	$\chi^2(2) = 65,21^{***}$	$\chi^2(2) = 63,28^{***}$	$\chi^2(2) = 72,06^{***}$

Megjegyzés: *** $p < 0,001$.

Az, hogy romák vagy nem-romák lakta környéken lakott-e a megkérdezett, szignifikáns összefüggést mutatott a teljes kérdőívvel és mindkét alskálájával. Érdekes módon azok ér-

ték el a legmagasabb pontszámokat, akik vegyes környéken laknak, ennél alacsonyabb pontszámot értek el a csak romák vagy a csak nem-romák lakta környékeken élők (8. táblázat).

8. táblázat: Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív és a lakókörnyezet változó összefüggései

Lakókörnyezet	n	Identitáskeresés alskála	Identitásmegerősítés alskála	MEIM-H Összpontszám
		M (SD)		
Többségében romák élnek	190	3,15 (0,73)	2,65 (0,79)	2,94 (0,69)
Élnek romák	333	2,86 (0,68)	2,45 (0,67)	2,69 (0,61)
Nem élnek romák	40	3,20 (0,79)	2,68 (0,89)	2,98 (0,77)
Total	563	2,98 (0,72)	2,53 (0,74)	2,79 (0,66)
A csoportok összehasonlítása	563	$\chi^2(2) = 20,93^{***}$	$\chi^2(2) = 6,33^*$	$\chi^2(2) = 16,56^{***}$

Megjegyzés: * $p < 0,05$; *** $p < 0,001$.

A 9. táblázatban az egyéb folytonos változók leíró statisztikáit közöljük.

9. táblázat: Az egyéb, validáló konstruktumokat mérő változók leíró statisztikái

Változók	<i>n</i>	Minimum	Maximum	<i>M</i>	<i>SD</i>
A barátai közül hányan nem romák?	532	0	50	1,57	4,97
Hány roma barátja van Önnek?	527	0	23	2,19	3,04
Szubjektív integráltság Skála (EQLS)	570	1	5	2,70	1,09
Milyen az Ön egészsége általában?	573	1	5	3,58	0,99
Összességében mennyire elégedett Ön az életével mostanában?	572	0	10	6,58	2,37
WHO-WBI (jóllét)	568	0	25	15,46	6,21
REZILIENCIA összegzett pontszám	545	0	100	64,18	21,28
REZILIENCIA Faktor 1: Személyes kompetencia	560	0	32	20,49	7,01
REZILIENCIA Faktor 2: Affektusszabályozás	556	0	28	17,64	6,49
REZILIENCIA Faktor 3: Változások elfogadása	560	0	20	13,17	4,37
REZILIENCIA Faktor 4: Belső kontroll	562	0	12	7,44	2,90
REZILIENCIA Faktor 5: Spiritualitás – összegzett pontszám	562	0	8	5,15	1,81
REZILIENCIA_HUN Faktor 1: Megerősödés	560	0	28	17,62	6,32
REZILIENCIA_HUN Faktor 2: Eredményesség	556	0	28	18,01	6,47
REZILIENCIA_HUN Faktor 3: Teherbírás	561	0	20	12,42	4,72
REZILIENCIA_HUN Faktor 4: Érzelmi stabilitás	560	0	8	5,50	1,75
REZILIENCIA_HUN Faktor 5: Változások elfogadása	565	0	8	5,12	1,93
REZILIENCIA_HUN Faktor 6: Személyes kompetencia	565	0	8	5,22	1,86

A folytonos változók között Spearman-féle rangkorrelációs együtthatókat (r_s) számoltunk (10. táblázat). A számos elemzés miatt Bonferroni-korrekciót alkalmaztunk, és a táblázatban jelöltük, alább pedig ismertetjük a szigorított $p < 0,001$ értéknek megfelelő együtthatókat.

A nem-roma barátok számával nem találtunk szignifikáns összefüggést, míg a roma barátok számával nagyon gyenge korrelációt figyelhettünk meg a teljes kérdőíven és az Identitás megerősítés alskálákkal, amely viszont hiába szignifikáns, nem értelmezhető nagyságrendű együttjárás.

A Szubjektív Integráltság Skála (European Quality of Life Survey; EQLS) minimálisan járt együtt az Identitáskeresés alskálával. Eszerint minél inkább társadalmilag beágyazottnak érezte magát valaki, annál magasabb pontszámot ért el az Identitáskeresés alskálán⁴. Mivel a szignifikáns összefüggés hatásmérsége rendkívül alacsony, nem tekintjük mérvadónak ezt az összefüggést sem.

A teljes MEIM-H kérdőív pontszáma gyenge mértékben függött össze az élettel való elégedettséggel és enyhe mértékben a WHO Általános Jól-lét Indexszel. Az Identitáskeresés alskála ugyancsak alacsony összefüggést mutatott az utóbbiakkal. Az Identitásmegerősítés alskála szintén enyhe összefüggéseket mutatott az élettel való elégedettséggel, valamint a WHO Általános Jól-lét Indexszel. Ez utóbbi alskála esetében az önjellemzős egészségi állapottal is szignifikáns, de említésre alig méltó összefüggést találtunk.

Végül a teljes Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív, valamint az Identitáskeresés és az Identitásmegerősítés alskálák is közepesen erős, pozitív irányú korrelációban álltak a CD-RISC (reziliencia skála) pontszámaival. Mind az eredeti, mind a magyar faktorok által konstruált alskálák szisztematikus, hasonló mértékű összefüggésben álltak a MEIM-H pontszámaival, és a két alskálával is.

⁴ A társadalmi beágyazottság skála a problémák irányába mér, ezért negatív a korrelációs együttható előjele.

10. táblázat: Az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív és alszámláinak együttjárása más változókkal

Változók	MEIM-H Identitáskeresés	MEIM-H Identitásmegerősítés	MEIM-H összpontszám
A barátai közül hányan nem romák?	-0,04	0,00	-0,03
Hány roma barátja van Önnek?	0,09	0,11*	0,10*
Szubjektív Integráltság Skála (EQLS)	-0,10*	-0,04	-0,08
Milyen az Ön egészsége általában?	0,05	0,09*	0,07
Összességében mennyire elégedett Ön az életével mostanában?	0,09*	0,15**	0,12**
WHO-WBI (jóllét)	0,19**	0,29**	0,25**
REZILIENCIA összegzett pontszám	0,51**	0,35**	0,49**
REZILIENCIA Faktor 1: Személyes kompetencia	0,49**	0,36**	0,48**
REZILIENCIA Faktor 2: Affektusszabályozás	0,47**	0,35**	0,47**
REZILIENCIA Faktor 3: Változások elfogadása	0,46**	0,28**	0,42**
REZILIENCIA Faktor 4: Belső kontroll	0,43**	0,33**	0,43**
REZILIENCIA Faktor 5: Spiritualitás – összegzett pontszám	0,47**	0,29**	0,43**
REZILIENCIA_HUN Faktor 1: Megerősödés	0,47**	0,35**	0,46**
REZILIENCIA_HUN Faktor 2: Eredményesség	0,46**	0,32**	0,45**
REZILIENCIA_HUN Faktor 3: Teherbírás	0,45**	0,35**	0,45**
REZILIENCIA_HUN Faktor 4: Érzelmi stabilitás	0,42**	0,18**	0,35**
REZILIENCIA_HUN Faktor 5: Változások elfogadása	0,43**	0,27**	0,40**
REZILIENCIA_HUN Faktor 6: Személyes kompetencia	0,48**	0,32**	0,46**

Megjegyzés: $n = 524-564$. Spearman-féle rangkorrelációs együtthatók. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$. A félkövér betűvel kiemelt értékek azok, amelyek a Bonferroni-korrekción után is szignifikáns összefüggéseket jeleznek.

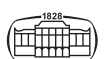
6. MEGBESZÉLÉS

Tanulmányunkban Phinney (1992) MEIM Etnikai Csoportok Identitása Kérdőívét vizsgáltuk magyarországi roma populáción. E kérdőív a nemzetközi kutatásokban évek óta gyakran alkalmazott mérőeszköz (Ponterotto és mtsai, 2003; Worrell, 2000). Jelen, hazai vizsgálat során megállapítottuk, hogy a mérőeszköz belső konzisztenciája kifogástalan, a kérdőív faktorszerkezete az eredeti szerkezetnek megfelelően két dimenziót mutat, az *Identitáskeresést* és az *Identitásmegerősítést*. A végső modellbe épített enyhe fokú extra együttjárások itemek, illetve itemek és látens változók között vagy tartalmi (belső reprezentációs okokból), vagy módszertani (kérdéstechnikai) okokból „tapadhatnak” markánsabban egymáshoz. A keresztöltések pedig a két alszámla együttjárását erősítik.

A szakirodalmi adatoknak megfelelően a MEIM-H összpontszáma pozitívan korrelált a reziliencia skála (CD-RISC) pontszámaival (Ceglédi, 2018; Kozma & Ceglédi, 2020;

Tugade & Fredrickson, 2004), valamint a Szubjektív Integráltság Skálával (Keresztes, 2017). A stabil etnikai identitás kialakítása és fenntartása kölcsönös egymásra hatásban van a rezilienciával és kulcsa az egyén fejlődésének és sikereinek. A nagyobb magabiztosság, jobb önértékelést és az etnikai diszkriminációra adott egészségesebb reakciót, alacsonyabb frusztrációs szintet is maga után vonhat, ami magyarázza az alszámlák együttjárását.

Az etnikai identitás a nemzetközi használat során összefüggést mutatott a mentális egészséggel. Több kutatásban is azt találták, hogy a kisebbségi etnikai identitás védelmet biztosít a negatív diszkrimináció kedvezőtlen pszichés hatásaival szemben, valamint kedvezőbb pszichés és fizikai egészségmutatókkal – pozitív önértékeléssel, az élettel való nagyobb elégedettséggel, kevesebb szorongással – jár együtt (Dimitrova és mtsai, 2015; Kiang és mtsai, 2006; Phinney & Ganey, 2011; Sellers és mtsai, 1997; Yip & Fuligni, 2002). Vizsgálati mintánkban ezt nem tudtuk igazolni, a MEIM-H nem jelzett az egészségi állapot itemeivel említésre méltó

kapcsolatot, és a WHO Általános Jól-lét Indexszel is gyenge kapcsolat mutatkozott. Az erőteljesebb összefüggések hiányának magyarázata további, más hazai mintákon végzett vizsgálatokat igényel, ugyanakkor óvatos összefüggésbe hozható a magyarországi cigányság rossz fizikai és mentális állapotával (Bernát, 2014).

Eredményeink között szerepel az etnikai identitás és az iskolai végzettség összefüggése, amit a korábbi kutatások is alátámasztanak, miszerint kapcsolat mutatkozik a társadalmi helyzet, a felfelé való mobilitás és a roma identitás vállalása között. Bárány (2002) és Koulish (2005) vizsgálatában a gazdasági és képzettségi lehetőségek javulásával csökken a roma identitás vállalása, ugyanakkor Prieto-Flores (2009) eredményei azt mutatják, hogy az identitás tudatos vállalása megjelenik a roma értelmiség esetében. Eredményeink Koulish (2005) vizsgálati eredményeihez közelítenek, miszerint az iskolai végzettség és a teljes skálán belül az Identitáskeresés alskála között összefüggés mutatkozik. A nyolc általánost végzetteknek a legerősebb az identitáskeresése, míg az érettségizetteknek a leggyengébb az identitáskeresése (a csoportidentitása), az Identitáskeresés alskálán mért értékük alapján. Feltételezésünk szerint a főiskolát, egyetemet végzett válaszadók körében szintén alacsonyabb az Identitáskeresés alskála értéke, de az alacsony elemszám miatt erre a csoportra vonatkoztatva nem tudunk statisztikailag alátámasztható összefüggéseket megfogalmazni. Eredményeink mindenesetre arra utalnak, hogy a továbbtanulással – amely sok esetben az etnikai csoporthoz való kapcsolódást is gyengíti – halványul, háttérbe szorul az etnikai identitás. Ezzel a roma közösség pont az értelmiségi rétegét veszíti el, a magasabb iskolai végzettségű romák pedig értékes közösségi erőforrásaiktól esnek el. Ez az összefüggés még inkább kiemeli a jelentőségét azoknak a roma fiatalok továbbtanulását segítő programoknak, amelyek az etnikai identitás felvállalását és a kibocsátó közösséggel való kapcsolat megerősítését támogatják (Lukács és mtsai, in press).

Az identitás alskálákon mutatott értékek különbséget mutattak attól függően, hogy milyen roma csoportba tartozott a válaszadó. Az oláh cigányok identitásmegerősítése, azaz a csoportidentitás erőteljesebb, mint a romungróké, bár ez nem volt összefüggésben a nyelvhasználattal. Feltételezésünk szerint ez az összefüggés azzal magyarázható, hogy az oláh cigányok jellemzően tradicionális, zárt közösségekben élnek, és erőteljesebben ápolják hagyományaikat, mint a romungro cigányok.

A Roma Identitás Skála (Keresztes, 2017) szerint a válaszadók mintegy fele büszke roma származására, egyötödük inkább magyarnak érezte magát, egynegyedük kettős identitású, egyszerre érezve magát romának és magyarnak. Az eredmények rávilágítottak arra, hogy akik büszkén vallják cigányságukat, azoknak magasabb az identitáskeresés és -megerősítés értékük, szemben azokkal, akik kettős identitásúak, vagy akik inkább magyarnak érzik magukat. A kettős identitásban az egyén egyszerre éli át a kisebbségi és a többségi csoporthoz való tartozást (Binderhoffer, 2001; Tóth, 2008). A kettős identitás előnye, hogy általa elkerülhetővé válik a kisebbségi identitás fenyegetettsége, miközben

kielégül a saját csoporthoz tartozás igénye, ugyanakkor ez szükségszerűen gyengíti a saját csoport iránti elkötelezettséget (Shi és mtsai, 2017).

Vizsgálatunkban fordított irányú összefüggés mutatkozik a lakókörnyezet etnikai homogenitásával és a településtípussal. Azoknál a válaszadónál, akik etnikailag heterogén lakókörnyezetben laknak, azaz egyaránt vannak roma és nem roma szomszédok, szorosabb együttjárást találtunk az Etnikai Csoportok Identitása Kérdőívvel. Alacsonyabb összefüggés mutatkozott a lakókörnyezet és az etnikailag homogén szomszédság között, legyen az csak romák vagy a csak nem-romák lakta környék. Ez az összefüggés jól illusztrálja a roma identitás speciális, reflektív voltát, azaz hogy a többségi társadalommal szemben definiálódik (Ivanov, 2012). A lakóhely településtípusa szintén meghatározó az identitás esetében. A teljes Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív és Identitáskeresés alskáláján a városi roma/cigány válaszadók magasabb értéket mutattak, mint a községben élők. Az Identitásmegerősítés alskála értéke a nem megyei jogú, kisebb vidéki városokban élő cigányság körében a legerőteljesebb a vizsgálat adatai szerint. A kapott adatainkban fellelhető ellentmondást feloldja, hogy az egyén élettapasztalatai, a marginalizálódás, a szegénységtől való félelem mind hatással lehetnek az egyén önmeghatározására (Máté, 2015; Simonovits & Kézdi, 2014).

A MEIM-H kérdőív magyarországi roma mintán való validálása lehetőséget ad arra, hogy az eddigi, jellemzően kvalitatív, alacsony elemszámú mintán végzett kutatásokon túl a kvantitatív elemzés erőteljesebb objektivitásával, és nagyobb mintán elemezzük a roma identitást. Eredményeink számos ismert, korábbi kutatási eredményhez köthető összefüggést erősítettek meg a roma identitás és a szocio-demográfiai tényezők, valamint a vizsgált konstruktumok vonatkozásában, és új összefüggéseket is megvilágítottak. Fontosnak tartjuk, hogy ezeket az összefüggéseket további kutatásokban, más hazai mintákon is megvizsgáljuk, ezzel is árnyalva a hazai cigány csoportok identitásának meghatározó tényezőit. Tanulmányunk nem vállalkozik a szubjektív jóllét, életcél skálákkal való mélyebb összefüggések modellezésére, csupán a tényezőként mért összefüggések eredményeit ismertettük, az együttes hatáselemzés egy következő tanulmány témája lesz.

Tanulmányunk végén a vizsgálat erősségei, mint a magas mintanagyság és a heterogenitás, mellett szükséges a korlátait is tárgyalni. A limitációk között a mintavételezés esetlegességeit fontos megemlíteni, ami korlátozza a közölt eredmények általánosíthatóságát. Szintén a mintavétel torzító hatása lehet a kérdezőbiztosok etnikai identitásának különbözősége. Terveinktől eltérően nem tudtuk biztosítani a teljes minta roma kérdezőbiztosokkal való lekérdezését, a válaszadónak csak egyötödét kérdezte roma kérdezőbiztos. Ennek különböző hatásait nem tudtuk vizsgálni, mert a kérdezőbiztos etnikai hovatartozása nem került rögzítésre az adatfelvétel során. Az eredmények alapján úgy véljük, hogy a MEIM-H kérdőívet és annak kétdimenziós alkalmazását az etnikai önértékelés megfelelő mérőeszközének tekinthetjük a magyarországi roma népesség esetében

Köszönetnyilvánítás: A vizsgálat adatfelvétele az EFOP-5.2.5.-18 - 2018 – 00011 Társadalmi innovációk – Új módszerek kidolgozása című pályázat keretében az Európai Unió támogatásával készült.

Szerzői munkamegosztás: Szabó Tünde: a kézirat elkészítése, statisztikai elemzés; Susánszky Éva: a mérőeszköz pilot-tesztelése, a cikk szövegének javítása; Lukács J. Ágnes: szakiro-

dalmi összefoglalás, a cikk szövegének javítása; Danis Ildikó: statisztikai elemzés, a kézirat módszertani részének megírása, a cikk szövegének javítása; Dávid Beáta: a kutatás vezetője, a cikk szövegének javítása, kiegészítése. A kézirat végső változata valamennyi szerző közös munkájának eredménye.

Nyilatkozat érdekütközésről: A szerzők ezúton kijelentik, hogy esetükben nem állnak fenn érdekütközések.

IRODALOM

- Bárány, Z. (2002). Ethnic mobilization without prerequisites. The East European Gypsies. *World Politics*, 54(3), 277–330. <https://doi.org/10.1080/014198798330034>
- Bech, P., Staehr-Johansen, K., & Gudex, C. (1996). The WHO (Ten) Well-Being Index: validation in diabetes. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 65(4), 183–190. <https://doi.org/10.1159/000289073>
- Bernát, A. (2014). Leszakadóban: a romák társadalmi helyzete a mai Magyarországon. In T. Kolosi, I. Gy. Tóth (Szerk.), *Társadalmi Riport 2014*. (pp. 246–264). TÁRKI.
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (eds.) (2006). *Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts*. Erlbaum. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2006.00256.x>
- Bhui, K., Lawrence, A., Klineberg, E., Woodley-Jones, D., Taylor, S., Stansfeld, S., et al. (2004). Acculturation and health status among African-Caribbean, Bangladeshi and White British adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40(4), 259–266. <https://doi.org/10.1007/s00127-005-0890-5>
- Binderhoffer, Gy. (2001). *Kettős identitás*. Új Mandátum Kiadó
- Bokrétás, I., & Bigazzi, S. (2013). A felsőoktatásban tanuló roma fiatalok pszichológiája, *Romológia*, (1), 86–103.
- Breakwell, G. M. (1993). Social representations and social identity. *Papers on Social Representation*, 2(3), 198–217.
- Brewer, M. B., & Pickett, C. L. (2006). A társas én és csoportidentifikáció: a beolvadás és az elkülönülés motivációja a személyközi és kollektív identitásban. In J.P. Forgas, K.D. Williams (Szerk.): *A társas én – Az önmegismerés pszichológiája* (pp. 297–316). Kairosz Kiadó
- Ceglédi, T. (2018). *Ugródeszkán. Reziliencia és társadalmi egyenlőtlenségek a felsőoktatásban*. Oktatókutatók könyvtára, 4. Debrecen: Debreceni Egyetem, CHERD
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC), *Depression and Anxiety*, 18(2), 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>
- Cross, W. E., Jr (1971). The Negro-to-Black conversion experience: Toward a psychology of black liberation, *Black World*, 20(9), 13–27.
- Csepeli, Gy., & Simon, B. (2004). Construction of Roma identity in Eastern and Central Europe: perception and self-identification, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(1), 129–150.
- Csepeli, Gy., & Örkény, A. (2015). Az emancipáció kihívása a mai magyar társadalomban a romák és nem romák viszonyában. *Szociológiai Szemle*, 2(3), 83–102. <https://doi.org/10.1080/1369183032000170204>
- Dandy, J., Durkin, K., McEvoy, Barber, B. L., & Houghton, S. (2008). Psychometric properties of multigroup ethnic identity measure (MEIM) scores with Australian adolescents from diverse ethnocultural groups. *Journal of Adolescence*, 31(3), 323–335.
- Davey, M., Goettler Eaker, D., Stone Fish, L., & Klock, K. (2003). Ethnic identity in an American white minority group. *Identity*, 3(2), 143–158. <https://doi.org/10.1207/s1532706xid030204>
- Dimitrova, R., Chasiotis, A., & Bender, M. (2014). Collective identity and well-being of Bulgarian Roma adolescents and their mothers. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(3), 375–386. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0043-1>
- Dimitrova, R., Ferrer-Wreder, L., & Trost, K. (2015). Intergenerational transmission of ethnic identity and life satisfaction of Roma minority adolescents and their parents. *Journal of Adolescence*, 45(1), 296–306. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.10.014>
- Dupcsik, Cs. (2009). *A magyarországi cigánység története*. Történelem a cigánykutatások tükrében, 1890–2008. Osiris Kiadó
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. Norton. <https://doi.org/10.1002/bs.3830140209>
- Fisher, S., Reynolds, J.L. & Hsu, W.W. (2014). Examining multiracial youth in context: Ethnic identity development and mental health outcomes. *Journal of Youth Adolescence*, 43(10), 1688–1699. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0163-2>
- Gaines, S. O. Jr., Bunce, D., Robertson, T., Wright, B., Goossens, Y., Heer, D., et al. (2010). Evaluating the psychometric properties of the Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM) within the United Kingdom. *Identity*, 10(1), 1–19. <https://doi.org/10.1080/15283481003676176>
- Hajdu, G., Kristóf, L., & Kovách, I. (2015). *Társadalmi tükör. Jelentés a magyar társadalom munkaerő-piaci és társas integráltságáról*. MTA
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory Factor Analysis*. University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195339888.001.0001>
- Helms, J. E. (1990). *Black and white racial identity. Theory, research and practice*. Greenwood Press
- Helms, J. E. (1995). An update of Helm's White and People of Color racial identity models. In J. G. Ponterotto, J. M., Casas, L. A., Suzuki, & C. M. Alexander (Eds.), *Handbook of multicultural counseling* (pp. 181–198). Sage
- Hu, L. & Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1–55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>

- Ivanov, A. (2012). Quantifying the unquantifiable: Historical determinants of – and possible approaches to – the fluid. *Roma Identity Nasselelie Review*, 3–4, 79–95.
- Janky, B., & Kemény, I. (2003). A 2003. évi cigány felmérésről. *Beszélő*, 8(10), 64–76. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-2003-evi-cigany-felmeresrol>
- Kemény, I., Janky, B., & Lengyel, G. (2004). *A magyarországi cigányság, 1971–2003*. Gondolat Kiadó, MTA Kisebbségkutató Intézet
- Keresztes-Takács, O. (2017). Roma fiatalok etnikai identitása és önértékelése egy kérdőíves kutatás tükrében. *Esély* 29(3), 56–72.
- Kiang, L., Yip, T., Gonzales-Backen, M., Witkow, M., & Fuligni, A. J. (2006). Ethnic identity and the daily psychological well-being of adolescents from Mexican and Chinese backgrounds. *Child development*, 77(5), 1338–1350. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00938.x>
- Kiss, E. Cs., Vajda, D., Káplár, M., Csókási, K., Hargitai, R., & Nagy, L. (2015). A 25-itekes Connor-Davidson Reziliencia Skála (CD-RISC) magyar adaptációja, *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 16(1), 93–113. <https://doi.org/10.1556/Mental.16.2015.1.4>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). Guilford Press
- Kóczé, A. (2010). Etnicitás, gender és a szegénység összefonódásának megnyilvánulásai. In: A. Kóczé (Szerk.), *Nehéz sorsú asszonyok feketén-fehéren: Roma nők munkaerő-piaci és megélhetési lehetőségei két kistérségben: Kutatási beszámoló* (pp. 81–94). MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet
- Koulis, R. (2005). Hungarian Roma attitudes on minority rights: The symbolic violence of ethnic identification. *Europe-Asia Studies*, 57(2), 311–326. <https://doi.org/10.1080/09668130500051973>
- Kozma, K., & Ceglédi, T. (2020). „Akinek van bátorsága a gesztenyét lebontani”. Reziliens életúttal a pedagógus pályán. *Acta Medicinæ et Sociologica*, 11(31), 85–101. <https://doi.org/10.19055/ams.2020.11/31/8>
- Kyuchukov, H., & Hancock, I. (Eds.) (2010). *Roma identity*. Slovo
- Ladányi, J., & Szelényi, I. (2001). A roma etnicitás „társadalmi konstrukciója” Bulgáriában, Magyarországon és Romániában a piaci átmenet korszakában. *Szociológiai Szemle*, 11(4), 85–95.
- Lukács, J. Á., Szabó, T., Huszti, É., Komolafe, C., Ember, Zs., Pethesné Dávid, B. (in press). The role of colleges for advanced studies in Roma undergraduates’ academic adjustment in Hungary from a social network perspective. *Intercultural Education*
- Marcia, J. E., Waterman, A. S., Matteson, D. R., Archer, S. L., & Orlofsky, J. L. (1993). *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. Springer-Verlag
- Máté, D. (2015). Reziliens romák identitáskonstrukciói *Erdélyi Társadalom*, 13(1), 43–55.
- Mayall, D. (2001). *Gypsy Identities, 1500-2000: From Egyptians and Moonmen to Ethnic Romany*. Routledge
- McGarry, A. (2014). Roma as a political identity: Exploring representations of Roma in Europe. *Ethnicities*, 14(6), 756–774., <https://doi.org/10.1177/1468796814542182>
- Messing, V. (2014). Methodological puzzles of surveying Roma/Gypsy populations. *Ethnicities*, 14(6), 811–829. <https://doi.org/10.1177/1468796814542180>
- Milliones, J. (1980). Construction of a Black consciousness measure: Psychotherapeutic implications. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 17(2), 175–182. <https://doi.org/10.1037/h0085908>
- Neményi, M. (2007). Serdülő roma gyerekek identitás-stratégiái. *Educatio*, 16(1), 84–98.
- Phinney, J., & Ganeva, Z. (2011). The structure of ethnic identity of young adolescents of Bulgarian and Romany origin. In: J.B. Holen, & A. Phillips (Eds.), *Studies in education from diverse contexts* (pp. 71–87). University of North Dakota. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1161.1124>
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescents and adults: Review of research. *Psychological Bulletin*, 108(3), 499–514. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.499>
- Phinney, J. S. (1992). The Multigroup Ethnic Identity Measure: A new scale for use with diverse groups, *Journal of Adolescent Research*, 7(2), 156–176. <https://doi.org/10.1177/074355489272003>
- Phinney, J. S., & Alipuria, L. L. (1996). At the interface of cultures: Multiethnic/multiracial high school and college students. *The Journal of Social Psychology*, 136(2), 139–158. <https://doi.org/10.1080/00224545.1996.9713988>
- Phinney, J. S., Cantu, C. L., & Kurtz, D. A. (1997). Ethnic and American identity as predictors of self-esteem among African American, Latino, and White adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(2), 165–185. <https://doi.org/10.1023/A:1024500514834>
- Phinney, J. S., & Chavira, V. (1992). Ethnic identity and self-esteem: An exploratory longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 15(3), 271–281. [https://doi.org/10.1016/0140-1971\(92\)90030-9](https://doi.org/10.1016/0140-1971(92)90030-9)
- Phinney, J. S., & Ong, A. D. (2007). Conceptualization and measurement of ethnic identity: Current status and future directions. *Journal of Counseling Psychology*, 54(3), 271–281. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.54.3.271>
- Pnevmatikos, D., Geka, M., & Divane, M. (2010). The emergence, structure and development of ethnic identity during childhood: The case of Roma identity. *International Journal of Psychology*, 45(6), 435–442. <https://doi.org/10.1080/00207594.2010.491120>
- Ponterotto, J. G., Gretchen, D., Utsey, S. O., Stracuzzi, T., & Saya, Jr. R. (2003). The Multigroup Ethnic Identity Measure (MEIM): Psychometric review and further validity testing. *Educational and Psychological Measurement*, 63(3), 502–515. <https://doi.org/10.1177/0013164403063003010>
- Prieto-Flores, Ò. (2009). Does the canonical theory of assimilation explain the Roma case? Some evidence from Central and Eastern Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 32(8), 1387–1405. <https://doi.org/10.1080/01419870903006988>
- Roberts, R., Phinney, J., Masse, L., Chen, Y., Roberts, C., & Romero, A. (1999). The structure of ethnic identity in young adolescents from diverse ethnocultural groups. *Journal of Early Adolescence*, 19(3), 301–322. <https://doi.org/10.1177/0272431699019003001>
- Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Weisskirch, R. S., & Rodriguez, L. (2009). The relationships of personal and ethnic identity exploration to indices of adaptive and maladaptive psychosocial functioning. *International Journal of Behavioral Development*, 33(2), 131–144. <https://doi.org/10.1177/0165025408098018>

- Sellers, R. M., Rowley, S. A. J., Chavous, T. M., & Shelton, J. N., & Smith, M. A. (1997). Multidimensional inventory of Black identity: a preliminary investigation of reliability and construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(4), 805–815. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.4.805>
- Sellers, R. M., Smith, M. A., Shelton, N. J., Rowley, S. A. J., & Chavous, T. M. (1998). Multidimensional model of racial identity: reconceptualization of African American racial identity. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 18–39. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0201_2
- Shi, Y., Dang, J., Zheng, W., & Liu, L. (2017). Dual identity and prejudice: The moderating role of group boundary permeability. *Frontiers in Psychology*, 8, Article 195. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00195>
- Simonovits, G., & Kézdi, G. (2014). Poverty and the Formation of Roma Identity in Hungary: Evidence from a Representative Panel Survey of Adolescents. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2428607>
- Smith, T. B., & Silva, L. (2011). Ethnic identity and personal well-being of people of color: A meta-analysis. *Journal of Counseling Psychology*, 58(1), 42–60. <https://doi.org/10.1037/a0021528>
- Stewart, M. S. (1994). *Daltestvérek. Az oláh cigány identitás és közösség továbbélése a szocialista Magyarországon*. T-Twins Kiadó, MTA Szociológiai Intézet, Max Weber Alapítvány. <http://hdl.handle.net/2437/2332>
- Susánszky, É., Konkoly, T. B., Stauder, A., & Kopp, M. (2006). A WHO jól-lét kérdőív rövidített (WBI-5) magyar változatának validálása a Hungarostudy 2002 országos lakossági egészségfelmérés alapján. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 7(3), 247–255. <https://doi.org/10.1556/Mental.7.2006.3.8>
- Szabó, M., Nguyen Luu, L.A., Szabó, Á., & Fliszár, É. (2012). Magyarországon élő fiatalok többségi és kisebbségi identitása egy kérdőíves vizsgálat tükrében. In L.A. Nguyen, Luu, & M. Szabó (Szerk.), *Identitás a kultúrák keresztüztüében: Magyarországon élő fiatalok identitás-konstrukcióinak vizsgálata: Kutatási beszámoló tanulmánykötet* (pp. 55–91). ELTE Eötvös Kiadó
- Szabóné Kármán, J. (2012). *A magyarországi roma/cigány értelmiség historiográfiája, helyzete, mentális állapota*. Gondolat Kiadó
- Szántó, Zs., & Susánszky, É. (2019). *Kutatási jelentés Budapesti Református Cigány Szakkollégium, VEKOP-7,4,1-16-2016-00002 pályázat*
- Székelyi, M., Örkény, A., & Csepeli, Gy. (2001). Romakép a mai magyar társadalomban. *Szociológiai Szemle*, 11(3), 19–46.
- Székelyi, M., Örkény, A., Csepeli, Gy., & Barna, I. (2005). *A siker fénytörései*. Sík Kiadó
- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In: S. Worchel, & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of Intergroup Relations* (pp. 276–293). Nelson. <https://doi.org/10.4324/9780203505984-16>
- Thompson-Sanders, V. L. (1995). The multidimensional structure of racial identification. *Journal of Research in Personality*, 29(2), 208–222. <https://doi.org/10.1006/jrpe.1995.1012>
- Tóth, K. D. (2008). *Sikeres cigányok identitása Angliában és Magyarországon*. L'Harmattan
- Tugade, M.M., & Fredrickson, B.L. (2004). Resilient individuals use positive emotions to bounce back from negative emotional experiences. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(2), 320–333. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.86.2.320>
- Worrell, F. C. (2000). A validity study of scores on the Multigroup Ethnic Identity Measure based on a sample of academically talented adolescents. *Educational and Psychological Measurement*, 60(3), 439–447. <https://doi.org/10.1177/00131640021970646>
- Yip, T., & Fuligni, A.J. (2002). Daily variation in ethnic identity, ethnic behaviors, and psychological well-being among American adolescents of Chinese descent. *Child Development*, 73(5), 1557–1572. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00490>
- Yip, T., Gee, G. C., & Takeuchi, D. T. (2008). Racial discrimination and psychological distress: The impact of ethnic identity and age among immigrant and United States-born Asian adults. *Developmental Psychology*, 44(3), 787–800., <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.3.787>

FÜGGELÉK

Nemzetiségi önbesorolás

Kérjük, jelölje be, elsősorban milyen nemzetiséghez tartozónak érzi magát!

1	magyar
2	magyar cigány/romungro
3	oláh cigány
4	beás/román cigány
5	szinti
6	cigány általában
7	egyéb, éspedig:

Kérjük, jelölje az édesapja/nevelőapja nemzetiségét!

1	magyar
2	magyar cigány/romungro
3	oláh cigány
4	beás/román cigány
5	szinti
6	cigány általában
7	egyéb, éspedig:

Kérjük, jelölje az édesanyja/nevelőanyja nemzetiségét!

1	magyar
2	magyar cigány/romungro
3	oláh cigány
4	beás/román cigány
5	szinti
6	cigány általában
7	egyéb, éspedig:

Etnikai Csoportok Identitása Kérdőív (MEIM-H)

Kérjük, jelölje meg milyen, mértékben ért egyet az alábbi állításokkal!

	teljesen egyetértek	inkább egyetértek	inkább nem értek egyet	egyáltalán nem értek egyet
Foglalkoztam azzal, hogy jobban megismerjem etnikai csoportom történetét, hagyományait és szokásait.	4	3	2	1
Aktívan részt veszek olyan szervezetekben vagy csoportokban, amelyeknek tagjai főként saját etnikai csoportomból kerülnek ki.	4	3	2	1
Tisztában vagyok saját etnikai hátteremmel.	4	3	2	1
Sokat gondolkodom azon, hogyan befolyásolja majd életemet az etnikai hovatartozásom.	4	3	2	1
Örülök annak, hogy ehhez a csoporthoz tartozom.	4	3	2	1
Mélyen átérzem etnikai hovatartozásomat.	4	3	2	1
Tudatában vagyok, hogy mit jelent számomra etnikai hovatartozásom.	4	3	2	1
Azért, hogy többet megtudjak etnikai hátteremről, gyakran beszélgetek másokkal etnikai csoportomról.	4	3	2	1
Nagyon büszke vagyok saját etnikai csoportomra.	4	3	2	1
Követem etnikai csoportom kulturális szokásait pl. a speciális ételek, a zene vagy öltözködés terén.	4	3	2	1
Erősen kötődöm saját etnikai csoportomhoz.	4	3	2	1
Jó érzéssel tölt el kulturális és etnikai hovatartozásom.	4	3	2	1

Skálaképzési útmutató:

A kérdőív nem tartalmaz fordított tételt. A skálaképzésnél az adott alskálához tartozó tételekre adott pontszámokat átlagoljuk.

Az Identitáskeresés alskála a 3., 5., 6., 7., 9., 11. és 12. tételt tartalmazza.

Az Identitásmegerősítés alskála az 1., 2., 4., 8. és 10. tételt tartalmazza.

A MEIM-H kérdőív előtt szerepeltetni szükséges egy nemzetiségi önbesorolásra vonatkozó kérdést is, egy megfelelő listát amelyből a résztvevők kiválaszthatják a saját és a szülei etnikai hovatartozását. A Függelékben konkrétan a jelen kutatásban alkalmazott, a roma etnikumra vonatkozóan szerepel a felsorolás, ez azonban szabadon módosítható, az adott vizsgálati populációra szabva azt.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)

